

Ervaringskennis als hefboom in de jeugdhulp.

De erkenning is er. Nu nog de actie.

Inleiding

Ervaringskennis is hot. In het welzijnsveld tekent zich een belangrijke verschuiving af: meer en meer erkent men dat mensen met eigen ervaringen rond armoede, verslaving, sociale uitsluiting of psychische kwetsbaarheid een uniek perspectief met zich meebrengen. Door het delen van persoonlijke verhalen, het inzetten van individueel of collectief opgebouwde ervaringskennis of door als ervaringsdeskundige mee vorm te geven aan praktijk en beleid, kunnen zij op een waardevolle manier bijdragen.

Deze evolutie gaat hand in hand met de erkenning van het 'insider perspectief' als noodzakelijke bouwsteen voor een mensgerichte en kwaliteitsvolle hulpverlening en het aanpakken van complexe sociale vraagstukken. De toenemende belangstelling voor ervaringskennis als derde gelijkwaardige kennisbron, naast wetenschappelijke en professionele kennis, brengt het traditionele expertmodel, waarin 'professionele afstand' centraal staat, stevig aan het wankelen.

Ook specifiek binnen de jeugdhulp in Vlaanderen groeit de aandacht voor ervaringskennis als hefboom om jongeren en jongvolwassenen hun recht op kwaliteitsvolle hulpverlening te helpen realiseren. Het Actieplan Jeugdhulp 2.0 uit 2016 benoemde al expliciet de waarde van ervaringskennis en in 2018 werd dit verder verankerd met de structurele financiering van cliëntorganisaties. Dit beleid had als expliciet doel het versterken van het cliëntperspectief en het stimuleren van een participatieve jeugdhulpverlening.

Toch staan we vandaag de dag voor veel uitdagingen. Hoewel participatief werken met jongeren en hun context als een fundamenteel uitgangspunt van kwaliteitsvolle hulpverlening wordt gezien, wordt ervaringskennis in de jeugdhulp nog niet altijd even serieus genomen. Jongeren in de jeugdhulp geven aan dat hun verhaal niet altijd oprecht wordt beluisterd en ernstig wordt genomen, dat hun ervaring niet altijd als betekenisvol wordt gezien en niet steeds dezelfde erkenning krijgt als die van professionals en onderzoekers, wat een uiting is van epistemisch onrecht.

Ervaringsdeskundigheid is dan misschien wel 'hip', maar de echte uitdaging ligt in het duurzaam verankeren ervan in praktijk beleid en beleid. Enkel wanneer we ervaringskennis voluit erkennen en benutten, bouwen we een jeugdhulp die écht aansluit bij de leefwereld en noden van jongeren. De vraag is dan ook niet langer of ervaringskennis een plek verdient, maar wel hoe deze structureel kan worden verankerd. De realiteit van de jeugdhulp leert ons evenwel dat de structurele inbedding van ervaringskennis vandaag de dag nog steeds niet vanzelfsprekend is.

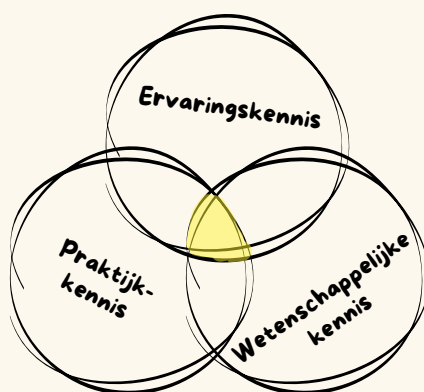
Tijdens een tour de Flandres trokken onderzoekers van het onderzoeksproject Ervaringsvuur van het EQUALITY//ResearchCollective (Hogent) naar verschillende jeugdhulporganisaties. In gesprekken met praktijkwerkers en beleidsmakers legden ze de vinger aan de pols: Hoe worden ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid vandaag écht ingezet?

Een aantal algemene bevindingen op een rij:

1

Brede erkenning voor de kracht van ervaring

Ervaringskennis wordt breed erkend als een **waardevolle & aanvullende vorm van kennis**, naast professionele en wetenschappelijke inzichten. Over het belang ervan bestaat in het werkveld eigenlijk nog nauwelijks nog discussie. Hulpverleners onderstrepen de noodzaak om verschillende vormen van kennis aan elkaar te verbinden. En om verhalen buiten de muren te brengen.

"Ik vind dat we die professionele kennis met die ervaringskennis **MOETEN** verbinden, **MOETEN**, we zijn dat aan onszelf verplicht, hé!"

"Ik hoop dat ervaringsdeskundigen een vaste plek krijgen in de jeugdhulp en dat hun kennis voorop staat, met praktijk- en wetenschappelijke kennis als aanvulling."

"Ervaringskennis biedt een andere vorm van wijsheid dan wetenschappelijke kennis. Het is een praktische wijsheid die van belang is, omdat beleid daar op gestoeld moet zijn."

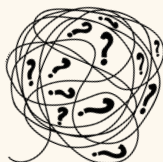
"Verhalen van mensen, de praktijk en de wetenschap zeggen niet noodzakelijk hetzelfde, hé?" Maar die combinatie vind ik wel ongelooflijk interessant."

"We willen de verhalen van jongeren een plaats geven buiten onze muren."

2

Begripsverwarring troef

Hoewel er de voorbije jaren zeker vooruitgang is geboekt met betrekking tot het inzetten van ervaringskennis in de jeugdhulp, heerst er toch nog veel onduidelijkheid over wat precies wordt bedoeld met begrippen als ervaring, ervaringskennis, ervaringsdeskundigheid, participatie,...

Er is een duidelijke nood aan begripsverduidelijking en -ontwarring: Wat is het verschil tussen gewoon ervaringen vertellen en ervaringskennis delen? Leidt elke ervaring automatisch tot ervaringskennis? Is het inzetten van ervaringskennis niet gewoon hetzelfde als participatie? En wanneer spreken we dan over ervaringsdeskundigheid? Het is belangrijk om deze begrippen helder van elkaar te onderscheiden.

Wat ontbreekt, is een **gedeeld begrippenkader** dat als kompas kan dienen voor wie beleid maakt en praktijk vorm geeft.

3

Erkenning zonder waardering?

Ervaringskennis wordt in beleid en praktijk steeds vaker erkend als waardevol. Maar erkenning alleen is niet genoeg. Wat 'waardevol' wordt genoemd, moet ook in de praktijk iets waard zijn. In veel gevallen blijkt die erkenning vooral symbolisch: een mooi woord in een visietekst, een getuigenis op een studiedag, een verwijzing in een beleidsnota. De echte waardering ontbreekt. En dat wordt het scherpst zichtbaar op twee vlakken: verloning en verantwoordelijkheid.

Een harde graadmeter is betaling. Waar academici en professionals vergoed worden voor hun inbreng, krijgen personen die hun ervaring delen of als ervaringsdeskundige aan de slag gaan vaak slechts een **symbolische vergoeding**: een bon, een bedankje of helemaal niets.

Het gebrek aan financiële waardering ondergraaft niet alleen de positie van ervaringskennis als een gelijkwaardige vorm van kennis maar het zendt ook een pijnlijk signaal: wat jij vertelt is belangrijk, maar niet belangrijk genoeg om ervoor te betalen.

En ook **inhoudelijk** wringt het schoentje. Jongeren mogen hun verhaal vertellen, maar weten niet goed waarom. Wat is het doel? Wat gebeurt er met wat ze vertellen? Ze missen terugkoppeling en een echt plekje aan de tafel.

Dit alles geeft hen het gevoel dat hun inbreng enkel gevraagd wordt **om iets af te vinken** en niet om echt iets in beweging te zetten.

4

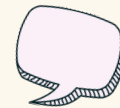
Er is een wil, maar geen weg

"Dat mag ook gewoon benoemd worden: dat dat voor ons ook nog een zoektocht is. Het is belangrijk dat je er een visie rond ontwikkelt. Daarom gaan we eraan werken."

"We hebben onze weg nog niet gevonden om dit structureel aan te pakken."

De wil is er, maar de weg is moeilijk te vinden. Dat is een rode draad doorheen de interviews. Hoewel organisaties vaak de meerwaarde voor 'lived experiences' benoemen, ontbreekt het aan een vanzelfsprekende en duurzame vertaling naar de praktijk. Het blijft vaak bij losse initiatieven, tijdelijke experimenten of goedbedoelde pogingen die weer uitdoven. Organisaties willen wel, maar **weten niet goed hoe**.

De paradox is duidelijk: men erkent het belang van ervaringen, maar weet zelden hoe die systematisch te benutten. Jongeren met meer ervaring of ex-bewoners kunnen gemakkelijk hun ervaringen inbrengen op een bewonersvergadering, een intake... of ze kunnen andere jongeren ondersteunen bij het zetten van hun grote stap naar zelfstandig wonen... en toch gebeurt het amper. Hun stem wordt dan wel als gelijkwaardig beschouwd, maar in de praktijk nemen professionals al te vaak zelf het woord.

"We hebben die reflex nog niet. Maar ik beeld me nu in dat je bij een intake niet als begeleider zelf het woord neemt, maar een jongere uit eigen ervaring laat vertellen hoe zijn begeleiding is verlopen, wat je ervan kan verwachten... Eigenlijk is het allemaal maar zo simpel."

"We zouden dat zeker kunnen organiseren. Ik heb al direct 3 namen in mijn hoofd. We hebben genoeg ex-gasten die met plezier iets zouden willen komen vertellen... of die op onze bewonersvergaderingen iets zouden kunnen toelichten... We hebben daar, denk ik, zelf nog niet aan gedacht."

"Het zou eigenlijk heel waardevol zijn om bij uitstroom een jongere uit te nodigen die al CBAW-begeleiding volgde, en te vragen: 'Hoe heb jij dat ervaren?'. Ik laat nu een CBAW-begeleider langskomen om wat uitleg te geven, maar eigenlijk had ik evengoed een jongere kunnen vragen die zelf het traject heeft doorlopen. Dat zou zoveel krachtiger zijn geweest."

"Je kan inderdaad een vorming geven over bijvoorbeeld 'leren budgetteren', maar je kan ook drie of vier jongeren samenroepen en hen er iets over laten vertellen. En dat wij dat dan zelf niet kunnen bedenken eigenlijk (lacht)."

"Je kan je werking echt afstemmen op hoe jongeren die beleven. Eigenlijk is het logisch om dat ook aan jongeren te vragen, maar toch wordt die stap vaak overgeslagen."

"Die reflex moet er gewoon automatisch zijn. Dat we niet alleen zeggen 'We zouden ook jongeren moeten bevragen', maar dat we het ook gewoon doen."

De stem van jongeren ligt dus binnen handbereik, maar blijft nog te vaak ongehoord. De reflex ontbreekt, het is **geen automatisme** en kansen blijven liggen. Niet uit onwil maar omdat er gewoonweg niet aan wordt gedacht, terwijl het eigenlijk eenvoudig en logisch is.

Verhalen worden **ad hoc** gedeeld, vaak zonder heldere doelstelling of opvolging. Algemeen kunnen we stellen dat er een vaak een **visie ontbreekt** op waarom ervaringen worden gedeeld, met wie en wat er mee gebeurt. Daardoor blijven ze vaak hangen in het projectmatige. De ervaringen raken wel, maar ze landen nergens. Ze inspireren wel, maar veranderen niets ten gronde. Zonder houvast blijft structurele verandering uit & blijft de praktijk steken in goede bedoelingen, losse experimenten of tijdelijke enthousiasme. En dat is frustrerend. Niet alleen voor jongeren die niet op verhaal kunnen komen, maar ook voor praktijkwerkers & beleidsmakers die engagement tonen en blijvend aan de kar trekken maar er moeilijk beweging in krijgen.

"Al 10 jaar lang hoor ik ook dezelfde dingen. Dus ik hoop dat ik dan een keer op een bijeenkomst kom waar ik wat nieuws hoor en dat ik dan denk: 'Oh, die jongeren en ouders geven niet meer aan dat ze niet gehoord en gezien worden'. En 'Oh, en ik hoor niet weer dezelfde klachten en beleidsplannen'. Maar dat er gewoon daadwerkelijk iets veranderd is."

"Het ligt al 10 jaar op tafels. Maar we krijgen er geen beweging in. Het is ook geen gemakkelijk thema, hé."

"Maar het komt... - ja, in mijn ogen, maar ik ben er al 25 jaar mee bezig en ik ben een tikje gefrustreerd zo langzamerhand- ... het komt het te weinig van de grond."

5

Maatwerk vraagt ruimte en tijd

Een mogelijke verklaring voor deze **moeizame inbedding** van ervaringskennis is dat het maatwerk vraagt en zich moeilijk laat vangen in uniforme kaders of procedures. Wat werkt in de ene context, botst soms in de andere. Het vraagt tijd, ruimte en mensen om te blijven zoeken.

"Wij hadden na vijf jaar eindelijk onze visie op papier. We hadden twintig bloemen. Vijf zijn doodgegaan, vijf pasten niet. We hebben nu mooi boeket van tien bloemen waarvan we denken: deze mogen lekker bloeien."

"Organisaties verwachten soms bewezen methodes, maar zover zijn we nog niet. Er is geen vaste aanpak, het is een beweging van mensen, emancipatie en verandering — en dat botst met de logica van hokjes en structuren."

"Er is niet één recept. Je moet een onderzoek doen in de gemeente waar je zit met je organisatie, met wat is daar al en wat vinden jongeren daar dan van? Ja, toch?"

"Ervaringen delen over dingen zoals alleen gaan wonen is super waardevol. Jongeren kunnen echt veel leren van elkaar: Hoe heb jij dat aangepakt? Wat werkte voor jou? Maar dat lukt alleen als dat ook praktisch haalbaar is. Niet elke jongere geraakt zomaar tot in Gent of een andere grote stad. Wat daar goed werkt, werkt niet automatisch ergens anders. Daarom is het belangrijk om zulke dingen ook lokaal te organiseren. Dicht bij waar jongeren wonen en leven. Anders krijg je situaties waarbij jongeren in de ene regio wél kansen krijgen, en anderen niet. En dat is gewoon niet eerlijk. Lokale plekken zorgen ervoor dat hulp echt past bij hun leefwereld."

Besluit

Ervaringskennis wordt vandaag in beleid en praktijk steeds vaker erkend als een waardevolle aanvulling op professionele en wetenschappelijke kennis. Dat is een noodzakelijke en hoopgevende evolutie. Toch blijkt uit de praktijk dat deze erkenning vaak symbolisch blijft zolang er geen sprake is van structurele inbedding.

Een duurzame verankering vraagt meer dan goede intenties of projectmatige initiatieven. Het vraagt een heldere visie, aangepaste structuren, voldoende tijd en middelen, en een cultuur die jongeren niet alleen consulteert maar ook daadwerkelijk betreft als gelijkwaardige partner.

De vraag is hoe we ervaringskennis kunnen inzetten als hefboom voor een voor kwaliteitsvolle en rechtvaardige jeugdhulp. De erkenning is er. Nu is het tijd voor actie.

Literatuurlijst

Baillergeau, E., & Duyvendak, J. W. (2016). Experiential knowledge as a resource for coping with uncertainty: evidence and examples from the Netherlands. *Health, Risk & Society*, 18(7-8), 407-426. <https://doi.org/10.1080/13698575.2016.1269878>

Cachet (z.j.). Schrijfsels over 'de grote stap': Van voorziening naar zelfstandigheid. Geraadpleegd via <https://cachetvzw.be/uploads/file/files/Aanbevelingennota-de-grote-stap.pdf>.

Cachet (2015). Sur ma route: Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid. Cachet vzw.

Cachet (2019). Contouren van een cliëntenforum in de jeugdhulp. Geraadpleegd via <https://cachetvzw.be/uploads/file/files/RapportCachet-clientenforum.pdf>

Calsyn, B. & Coudenys, J. (2021). Ervaringskennis in de jeugdhulp. Geraadpleegd via <https://www.agorawebzine.be/artikels/ervaringskennis-in-de-jeugdhulp>

Carnevale, F. A. (2020). A "Thick" conception of children's voices: A hermeneutical framework for childhood research. *International Journal of Qualitative Methods*, 19. <https://doi.org/10.1177/1609406920933767>

Jeugdhulp. (2023). Cliëntorganisaties in de jeugdhulp. Geraadpleegd via <https://www.jeugdhulp.be/themas/participatie>

Opgroeien. (2023a). Participatie binnen de jeugdhulp. Geraadpleegd via <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/participatie/participatie-binnen-jeugdhulp>

Poppe, L. (2019). Ervaringskennis in beleid: Een bestaand kader vertaald naar de jeugdhulp in Vlaanderen. *Agora*, 35(4), 29-34.

SAM (2019). Op naar een ondersteuningsaanbod participatief werken voor professionals in de jeugdhulp. SAM.

Swerts, C. (2022). Towards a better understanding of the quality of life of adolescents in youth care: The development of the Quality of Life in Youth Services Scale (dissertation). Ghent University.

Vanobbergen, B. (2014). 'Warm of koud? De vermaatschappelijking van de jeugdzorg is hot'. In K. De Vos, H. Grymonprez, D. Kerger, G. Roets, R. Roose, & P. Verstraete (Red.), *Handboek Integrale Jeugdhulp. Cahier 3. Vermaatschappelijking van de zorg*. Politeia.

van Haaster, H. & van Wijnen, A. (2005). Ervaringskennis werkt! De inzet van ervaringskennis van mensen met een functiebeperking of chronische aandoening bij de ontwikkeling van instrumenten voor arbeidsparticipatie. VersieGroep Harmelen

Van Steenberghe, T., Reynaert, D., Roets, G., & De Maeyer, J. (2020). Ervaring werkt?!: Ervaringskennis cocreatief inbedden in je organisatie. Acco.

Weerman, A., de Jong, K., Karbouniaris, S., Overbeek, F., van Loon, E. & van der Lubbe, P. (2019). Professioneel inzetten van ervaringsdeskundigheid. Boom.